

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU ESCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI
AUGUST, LA 10 ȘI 25 n. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:
Pe un an: cor. 10.
Pe $\frac{1}{2}$ an: cor. 5.
În străin.: cor. 12.
Numărul 50 bani.

REDAȚIA:
Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan
Roșianu, Dr. Victor Macaveiu,
Dr. Alexandru Nicolescu și
Dr. Alexandru Rusu.

Redacția și Admi-
nistrația:
»Cultura Creștină«
Balázsfalva.

„Jubilaeum“.

Dela anul 1475 încoace, capul Bisericii catolice publică, tot la 25 de ani, „indulgița jubileului“, o indulgiță plenară împreună cu mai multe ceremonii, dar în aceeaș vreme și cu mai multe privilegii decât alte indulgițe plenare. Aceste indulgițe, cari se dau pentru întreg anul jubilar, numit și an sfânt, se lucrează cu multă solemnitate în toată Biserica catolică.

Pe lângă aceste indulgițe solemne ordinare, Papa mai publică din când în când, cu prilej de mare sărbătoare, ori când i-se pare, că așa pretind lipsele Bisericii, și jubilee extraordinare. Aceste, în deosebire de cele ordinare, se pot lucra de odată și în Roma și afară de Roma, și pe lângă condițiile obișnuite ale indulgițelor jubilarie (spovedanie, împărtășire și vizitarea bisericilor) mai au și condiția postului și a elemozinei.

Serbările jubilarie ale acestui an, cari se fac în cinstea Crucii biruitoare, nu puteau fi lipsite nici de indulgițele jubileului, cari de fapt s'au și publicat. Prin o „breve“ datată din 8 Martie („Magni faustique“), Piu X anunță întregii Biserici jubileu general pentru tot timpul festivităților jubilarie ale Crucii (30 Martie—8 Decembrie).

Biserica întreagă a primit cu deosebită bucurie vestea acestor indulgițe jubilarie, cari se dau între cele mai favorabile condiții (se pot aplica și pentru sufletele morților), pentru că ele dovedesc interesul deosebit al actualului Pontifice pentru mântuirea sufletelor, — și așa e numai firesc dacă și noi ne bucurăm.

Noi Românii uniți, cari poate nu vom avea fericirea, să prăznuim amintirea Crucii biruitoare în apropiere de „Ponte Milvio“, ne vom uni sufletele cu cei ce vor merge acolo: prin lucrarea acestor indulgițe.

Bunii noștri Arhieri desigur nu vor întârzi să ni-le publice, stăruind eventual mai pe larg și asupra serbărilor sf. Crucii.

Dr. ALEXANDRU RUSU.

Cel dintâiu vlădică românesc ortodox din Ardeal.

În urma efemerei uniri a bisericii grecești cu biserica latină a Apusului săvârșită în conciliul Florentin (1439), la care au luat parte și „Damianus archiepiscopus Moldoblachiae“ și „Constantinus primus presbyter et vicarius Moldoblachiae“,¹⁾ s'a ivit în părțile Banatului, unde ni-se spune că se aflau vre-o 30,000 de Români uniți, un vlădică românesc: Mateiu. Acesta a fost catolic și bucurându-se de sprijinul puternic alui Ioan Hunyadi, care între 1438—1446 eră ban al Severinului, a păstorit câțiva ani credincioșii Români, trecuți la catolicism. Atâta e tot ce știm până azi despre acest misterios arhieru²⁾.

Cu câțiva ani mai târziu aflăm în Ardeal un alt vlădică românesc, acesta ortodox: Ioan de Capha. Bunea puneă venirea lui la noi în legătură cu puternica reacțiune, pornită în Orient de patriarhii din Alexandria, Antiochia și Ierusalim, la cari s'a alăturat mai târziu și cel din Constantinopol, împotriva unirei încheiate în conciliul dela Florența³⁾ și-l consideră astfel de un vlădică pribeag, un fel de agitator, care și-a părăsit patria — orașul Capha — pentru a zădărnici opera de unire a Românilor din Ardeal și Ungaria.

Deși — pe timpul acestă — nu pot admite în Ardeal sau Ungaria existența unei episcopii ortodoxe românești canonice și recunoscute de stăpânitorii țării, cred totuși, că teoria regretatului canonic e foarte puțin probabilă și că, deci, Ioan de Capha a avut la noi cu totul alte rosturi.

O limpezire definitivă a acestui chestiuni e, din lipsa documentelor, azi cu neputință. Astfel șirele acestea trebuesc considerate numai ca o modestă încercare de-a contribui cu ceva, prin aducerea în discuție a unui nou punct de vedere și prin relevarea câtorva date positive sigure, cari au rămas până acum neobservate la cunoașterea acestui vlădică ortodox, cel dintâiu pe pământul românesc al Ardealului.

Ioan de Capha a venit în Ardeal la o dată necunoscută și s'a așezat în Hunedoară, în comitatul cu același nume, sau,

¹⁾ Harduin, Acta Conciliorum IX, p. 990.

²⁾ Cipar, Acte și fragmente. Blaj, 1855, p. XVI.

³⁾ Ierarchia Românilor din Ardeal și Ungaria. Blaj, 1904, p. 114—15.

cum îl numește poporul, țara Hațegului. Așezarea lui aci o înțelegem foarte bine, dacă ne gândim, că în țara Hațegului se află o puternică nobilime românească, organizată militărește în dependență de castrul Devei, care își avea organizația sa proprie, fiind împărțită în mai multe chinezate și își avea jurații și scaunele sale judecătorești proprii¹⁾, și că la o depărtare de abia câteva ore dela Hunedoara spre miazăzi se află mănăstirea Prislopului, întemeiată de călugărul Nicodim, organizatorul monahismului din principatul vecin al Munteniei și întemeietorul mănăstirilor Vodița și Tismana.

Ioan de Capha venise aci cu gândul de-a păstori nu numai de azi până mâine, ci în mod statornic, pe Români din părțile de miazăzi ale țării. Aceasta se vede limpede dintr'o scrisoare a călugărului minorit Ioan de Taleucatio, adresată altui călugăr: „fratelui“ Iacob de Marchia. În scrisoarea aceasta Ioan de Taleucatio, însoțitorul sfântului erou Capistran și deci un om, care cunoștea lucrurile nu din auzite, ci din experiența proprie, înșirând cu mult avânt și însuflețire faptele mărețe ale tovarășului său, ne spune că Ioan de Capha, după ce i-a fost arsă locuința din Hunedoara și după ce i-au fost luate averile, („post combustionem suae habitationis in Hunyad et suorum bonorum direptionem“), a fost convertit la catolicism²⁾. Astfel nu poate fi considerat ca un pribeag venit la noi numai cu gânduri de agitație. Dacă n'ar fi venit cu planuri de păstorie statornică și serioasă, nu și-ar fi câștigat casă și averi, ci ar fi rătăcit dintr'un loc într'altul, instigând poporul și preoțimea împotriva unirii cu Roma și s'ar fi reîntors, după săvârșirea acestei opere, iarăș de unde a venit. Capistran, care dă în 15 April 1456 cardinalului Firmanus informații amănunțite privitoare la el, nu amintește nimic despre însușirea aceasta de pribeag a lui, ci îl numește simplu: „*princeps schismaticorum et haeresiarcha inter Valahos*“, zicând că „*sub umbra illius foverentur schismata et errores plurimi in infimis partibus regni Hungariae*³⁾.“

Activitatea lui Ioan de Capha a fost zădărnicită de călugărul minorit s. Ioan Capistrano. Acesta bucurându-se de

¹⁾ N. Iorga, Sate și preoți din Ardeal. București, 1902, p. 164—65 și N. Densușianu, Chinezatul familiei Basaraba, în „Revista pentru istorie archeologie și filologie“ din 1902, vol. VIII, p. 50 și urm.

²⁾ Lucas Waddingus Hibernus, Annales Minorum. Lugduni 1648, VI, p. 228.

³⁾ Ibidem, p. 205—6.

sprijinul puternic alui Ioan Hunyadi și ajutat de marele-i talent oratoric, cu care a uimit jumătate Europa, a început a propaga cu un zel extraordinar catolicismul în părțile de miazăzi ale Ardealului și Ungariei. Insoțitorul său, Ioan Taleucatio, ne spune, că apostolatul acesta a durat trei luni, și că în urma lui s'ar fi convertit unsprezece mii de schismatici¹⁾. În decursul acestei propagande a aflat de existența și activitatea lui Ioan de Capha și îndată a intervenit la Ioan Hunyadi, cerând să-l trimită la el spre „examinare“. Astfel vlădica românesc a fost prins și dus în 16 Februarie la Hunyadi, în Timișoara. În ziua următoare acesta scrie lui Capistrano, aducându-i la cunoștință prinderea lui Ioan de Capha și asigurându-l, că nu-l va mai suferi în țară (peramplius ipsum in isto regno permanere non permittemus). Căii vlădicului sunt oboșiți — zice Hunyadi —, iar de altă parte nu știu unde să-l trimit²⁾.

La începutul lunei următoare Hunyadi poruncește castelanilor săi din Șoimuș, Hunedoara și Deva, să prindă pe toți preoții hirotoniți de Ioan de Capha și să-i ducă înaintea călugărului Mihail Zekel, care aveă datorința de a-i întoarce la credința bisericii catolice. Aceia, cari și după încercările de convertire ale lui Zekel, vor rămâne în vechea credință răsăriteană, aceia să fie scoși din averile sale³⁾.

Vlădica, ajungând înaintea lui Capistrano, îndată s'a lăsat convins despre rătăcirea, în care a trăit până aci și s'a declarat gata a primi catolicismul. Astfel Capistrano l-a dus la Buda și aici cu învoirea legatului apostolic, a cardinalului Angeli, l-a botezat din nou după ritul latin, în prezența alor o mulțime de magnați și prelați unguri⁴⁾. Pe la mijlocul lunei Aprilie (1456) îl trimite la Roma cu scrisori de recomandare către papa Calixt III și către cardinalul Firmanus, în cari le da informațiile necesare privitoare la persoana și activitatea lui Ioan de Capha, rugându-i să-l întărească în vechea-i dignitate vlădicească⁵⁾.

Lucas Waddingus Hibernus, publicatorul acestor anale ale minorităților, ne spune după iezuitul polon Scarga († 1612), că

¹⁾ Ibidem p. 228. Vezi și scrisoarea lui Capistrano din 19 Februarie 1456 adresată legatului apostolic, cardinalului Ioan S. Angeli. Ibidem p. 209.

²⁾ Ibidem p. 205.

³⁾ Ibidem p. 204—5.

⁴⁾ Ibidem p. 228.

⁵⁾ Ibidem p. 205—6.

Ioan de Capha s'a reîntors din Roma în „Valachia“, unde a convertit la catolicism zece mii de Români și Slavi¹⁾.

Atâta e tot ce știm până acum despre cel dintăiu vlădică românesc ortodox, care a păstorit în Ardeal²⁾.

ZENOVIE PÂCLIȘANU.

Din viața religioasă a Banatului.

Imprejurările, între cari trăește biserica unită din Banat, pot să intereseze, așa credem, pe toți cetitorii acestei reviste, și de aceea poate nu vor fi citite fără interes cele câteva pagini ce urmează.

Factorul principal în viața religioasă fiind preoțimea, e firesc, ca o icoană a vieții acesteia, să lămurească, înăcar în parte, întreagă viața religioasă a bisericii unite bănățene. Așa fiind, ținem să constatăm înainte de toate, că viața noastră, a preoților uniți din Banat, decurge în lupte continue. Lupta aceasta sfântă, care vrea să asigure biruința bunăstării pe toate terenele a poporului încredințat grijei noastre de păstori, trebuie să o purtăm și în afară și în lăuntru. Inafară : pentru păstrarea *românității* sufletului, iar în lăuntru : pentru salvarea *sufletului* românesc.

¹⁾ Ibidem p. 206.

²⁾ Hodinka Antal în „A munkácsi gör.-kath. püspökség története“, Budapest 1910 p. 193—94 încă îl face pe Ioan de Capha episcop pribeag fără reședință („székelylyel nem bíró vándor püspök“), pentru că — zice dânsul — Capistrano nu ne spune în scrisorile sale, că a avut undeva reședință. Argumentul acesta nu dovedește nimic, pentru că dacă nu ne-o spune Capistran, ne-o spune, cum am văzut, tovarășul său Ioan de Taleucatio. Acest autor cearcă să-i identifice pe Ioan de Capha cu Iwanychik mitropolitul Belgradului sârbesc, la intervenția căruia Români maramureșeni au fost scutiți de orice contribuții. Incercarea e fără nici un temei. Ioan de Capha s'a fost convertit la catolicism în 1456, pe când Iwanychik era ortodox, ceea ce se vede limpede din diploma regelui Matia Corvinul, din 20 Martie 1479. În diploma aceasta e vorba de „presbyteri Valachi *fidem graecam tenentes*“ supuși ai numitului mitropolit. Cine a avut prilejul să cunoască actele oficioase din vremile acestea, știe, că sub expresia „*fidem graecam tenentes*“ se înțeleg totdeauna credincioșii de legea orientală, „schismaticii“, în opoziție cu credincioșii bisericii latine. Fiind acești preoți maramureșeni „schismatici“, e evident, că și mitropolitul lor a trebuit să fie „schismatic“ și prin urmare n'are de-a face cu catolicul Ioan de Capha. (Diploma lui Matia vezi-o la I. Mihali, Diplome maramureșene. Sighet 1900 p. 536—7).

La acest loc ne gândim numai la lupta dinlăntu, pe care trebuie să o purtăm împotriva culturii și a moravurilor importate de preoțimea slavo-bizantină, mai ales pe urma stăpânirii de tristă pomenire a ierarhiei sârbești.

Din școlile teologice sârbești a eșit în veacul XVIII și XIX acea preoțime, care deoparte a neglijat cu totul sufletul poporului român bănățan, iar de altă parte a desbinat pe Românii ardeleni, iar aici în Banat a urmărit cu o ură neînpăcată lăfșirea unirii. Așa că rămâne în veci adevărat ceea ce spunea fiertatul Bunea, că ce privește mijloacele cu cari se lupta clerul sârbesc contra unirii, acest cler nu era scrupulos: „Crescut în spiritul bizantin, care a produs o civilizațiune îmbătrânită și coruptă în toate fibrele sale, ținea de virtute minciuna și calumnia, viclenia, șiretlicul și sfințenia fățărîtă. El n'avea alt ideal, decât exploatarea masselor“ (cfr. Bunea, Episcopii Petru Paul Aron și Dionisiu Novacovici Blaj 1902 p. 58.

Ei bine, majoritatea preoțimii bănățene din veacul XVIII și din jumătatea primă a veacului XIX a eșit din aceste școli. Din aceste școli a eșit chiar și Șaguna, care oricât de mare s'ar părea în ochii coreligionarilor săi, nu s'a putut dezbăra nici el de duhul fanatic al urei celei mai neîmpăcate a clerului sârbesc față de unire, duh pre care moștenindu-l Șaguna, l'a străplântat în inimile preoțimii ortodoxe de pretutindenea. De aici se esplică faptul, că pre la anul 1856 Șaguna scriea mitropolitului Ungro-Vlachiei, Nifon, următoarele:

„ Vrăjmașii de care are să se teamă biserica noastră dreptcredincioasă a Românilor, nu sunt Papiștii pe față, nici Luteranii ori Calvinii sau alte eresuri născute din rătăcirile acestora. Vrăjmașii cei mai cumpliți, de care trebuie să fugă creștinii noștri, cari vor să moară în credința moșilor și strămoșilor lor, sunt un mic număr de Români, numiți uniți, cari sub forma ritului răsăritean sunt papiști întrupați, și cari sub numele de Români ne amăgesc, ca să ne tragă în prăpastie, unde nu numai biserica, ci chiar și naționalitatea noastră să-și atle mormântul.

Acest duh sârbesc al lui Șaguna dămnește și azi în inimile multor preoți bănățeni, cari își socotesc a fi cea mai nobilă virtute a prigoni și a batjocori biserica română unită. Preoțimea ortodoxă bănățană opune credinții noastre unite la tot pasul stafia „legii strămoșești“ și nu-și trage pe samă, că numai niște fărîmături au rămas din pretinsa lege strămoșească. Este deopotrivă ciuntată credința și morala de azi a pogoritorilor

„legii strămoșești“. Deaceea nici nu mai e în stare biserica ortodoxă a pune stavilă valului necredinții și a deplinei demoralizării, ce cuprinde din zi în zi tot mai mare teren în inima poporului bănățan. Datina descununării din motive necanonice, pentru o plată bună, împărțășirea cu sf. cuminecătură a multora, fără a li-se mai cere și spovedania previe, lipsa de predică în Dumineci și sărbători, iertarea și cuminecarea concubinilor, admiterea la taina cununiei fără spovedanie previe, stărcerea de stole exorbitante pentru funcțiunile bisericesti, și alte multe, iată motivele, cari au golit bisericile, și au împins poporul bănățan în brațele nazarenismului și ale necredinții de tot felul.

Așa stând lucrul, își poate închipui ori și cine, cât de mare luptă are să poarte biserica unită bănățană, contra stărilor deplorabile de aici. Revoluția morală, stârnită de biserica unită, se înțelege că întâmpină la tot pasul piedeci și ură neîmpăcată din partea partizanilor vechiului sistem. Nu din pricini dogmatice, cât mai vărtos din patimi izvoarește ura confesională, care sfășie în lung și în lat șesurile mănoase ale frumosului Banat.

Cum se schimbă vremurile și oameni! Pe vremuri, pe la anul 1860, foaia sârbească „Serbski Dnevnik“, în nr. 56 constata despre clerul și poporul român bănățan, că e aplicat spre „unație“ și țipau Sârbii în gură mare, să nu-i sloboadă pe Români din legăturile ierarhiei sârbești, ca să nu slăbească ortodoxia.

Atunci clerul român cu educație sârbească se inspira de duh românesc, iar azi clerul român cu educație românească se însuțlă de duh sârbesc. Și în vreme ce urmăresc cu o ură neîmpăcată ori-ce silință a clerului român unit de a ridica și a organiza parohiile converse, își uită că unirea în Banat nu a fost importată de străini, ci în cea mai mare parte de însuș clerul indigen neunit, dintre anii 1850—1879, trecut la unire cu popor cu tot.

Noi nu facem prozelitizm! Noi nu revoltăm poporul ortodox asupra bisericii sale proprii, dar înseși moravurile și purtarea clerului neunit mână poporul bănățan în brațele unirii!

Acestui popor astăzi nu-i mai este destulă deviza „legii strămoșești“. El se trage la aceea biserică, unde vede că este duh și viață. Și apoi azi nu mai este acest popor atât de nepriceput încât să nu vadă că acea mult trimbițată biserică stramoșească nu poate fi acolo, unde numai dăunăzi s'au desbărat de grece și de sârbie, ci acolo unde neîntreput au aparți-

nut și aparțin toți frații noștrii de un sânge și obârșie : Italianii Francezii, Spaniolii, și Portugezii, adeca biserica romană.

Toate dezastrele, ce au venit asupra bisericii românești în decursul veacurilor, avem să le mulțămim în ultima analiză rușerii noastre de Roma. Nici chiar de un Hajdudorogh nu s'ar vorbi astăzi la noi, dacă întreg poporul român ar fi perzistat în unirea cu Roma. Căci să fi perzistat națiunea noastră în unirea de înainte de veacul IX-lea, ori în unirea de sub Joanițiu, altcum s'ar fi desvoltat raporturile politice și bisericești ale Românilor de pretutindenea, și punând cazul (neprobabil) că si așa am fi petrecut sub hegemonie maghiară, cel puțin în privința bisericească episcopii români ar fi putut forma un bloc puternic în fața guvernului și chiar și în fața Vaticanului, și am fi avut o frumoasă falangă de prelați și chiar și cardinali români — cum au alte neamuri catolice —, cari la tot cazul ar fi putut apăra mai cu tărie drepturile bisericii noastre particulare românești.

Așa fiind, ori-ce creștin și român bun trebuie să condamne glasul celui preot ortodox, care caracteriza misiunea bisericii unite din prilejul creerii episcopiei gr. cat. maghiare, cu aceste cuvinte:

„Căutați să faceți prozeliți prin Bănat și în Ardeal, fără „rușinare; fără muștrare de conștiință lăsați pradă 100,000 suflete românești, ce le-ați avut și pre cari nevrednici a-ți fost a „le ținea. Sau poate mai aveți de gând a ținea încă o adunare „la Alba-Iulie, să trimiteți omagii de supunere și de alipire la „înaltul tron papal? și să jurati credincioșii voștrii să nu pără- „sească s. unire și pe sf. părinte, care cu o simplă trăsătură „de peană a despărțit 100,000 suflete românești de ceilalți. Poți „să mai trimiți telegrame de aderență ca apostol al unirii bise- „ricilor cu maica Roma; se și cuvine, fă proselitism, convertește „pe toți la s. unire, că apoi, dupăce ți-ai făcut cinste, mai târ- „ziu își vor căpăta și ei stăpân, ca cei din Ardeal“. Așa'mi scriea astă toamnă unul dintre reprezentatii clerului ortodox bănățan. Scurt și la înțeles: Astăzi numai în brațele neunirii mai poți conta sigur la păstrarea nealterată a caracterului român al bisericii; că va mai veni pe lângă Hajdudorogh și un Szentes, asta nu împoartă !

Să-și aducă însă aminte părintele confrate ortodox, că prin trecerea la unire a scăpat poporul român de Hajdudoroghul slavon și grecesc, cel puțin tot așa de urgisit ca și cel greco-catolic maghiar.

Și apoi, dacă ne va ajuta bunul Dumnezeu, vom scăpa și de noul Hajdudorogh, căci frații noștri din acele părți nu se lasă a fi despoiați de limba maicii lor, și, dacă se poate da crezământ veștilor ce circulă, rezolvarea chestiei a intrat deja într'olaltă alvie cu mult mai puțin dușmănoasă intereselor noastre românești. Așa că avem toată nădejdea, că din afacerea odioasă a episcopiei de Hajdudorogh Biserica română unită să poată eși mult mai mândră, decum a fost mai înainte.

Dee Dumnezeu! Pentru că dela întărirea Bisericii române unite, preoțimea unită din aceste părți așteaptă o adevărată renaștere a vieții religioase a Banatului românesc.

„Vie împărăția ta“!

VIRGIL POP.

Patria sfântului apostol Pavel.

Patria sfântului apostol Pavel e Cilicia, după cum ne-o spune el însuși: „Eu sunt Iudeu, născut în Tarsul Ciliciei“¹⁾.

Frumoasa țărișoară, așezată pe coastele Asiei mici, e înconjurată la răsărit, miazănoapte, și la apus de puternice ziduri de munți, iar la miazăzi de albastrele valuri ale Mediteranei.

Două lanțuri de munți pornesc din Armenia și coboară paralel la vale, în direcțiunea mării, până ajung la șesul Ciliciei; de aici, brațul întâiu apucă spre apus și se întinde cât ține șesul Ciliciei, apoi coboară în vale spre malurile mării, formând, prin această gigantică cotitură, granița de apus și de miazănoapte, care despărțește Cilicia de Asia mică. Acesta-i muntele Taurus. — Celalalt braț își reține drumul apucat și se coboară maiestos pe țârmurile golfului Issic²⁾, despărțind Cilicia de Siria și Asia. Acest munte, care formează hotarul de răsărit al Ciliciei, se chemă în vechime Amanus, iar azi Almadagh³⁾.

O trecătoare, renumită în istoria orientului, și-a croit drum din timpurile cele mai vechi prin stâncile Taurului, la

¹⁾ Faptele Apost. 22, 3.

²⁾ Astăzi golful Iskanderun.

³⁾ Xenofon (Anabazis I 2 n. 22) dă astfel granițele Ciliciei: „Un munte puternic și înalt înconjură șesul acesta (al Ciliciei) din toate părțile dela mare până la mare“. Tot așa și Quintus Curtius Rufus, De rebus gestis Alexandri Magni III 4.

nord de Tarsus. Ea e numită de cei vechi „Pylele Ciliciei“, „Porțile Ciliciene“, „Porțile Taurului“¹⁾, iar azi se cheamă Gulek-Boghaz. Spre a trece în Cilicia prin aceste „Porți ale ale Taurului“, trebuie să pornim din șesul Licaoniei. Cu cât înaintăm spre Taurus, cu atât mai îngust devine șesul, căci dela Tiana și Derbe pornesc două lanțuri de munți, cari se apropie tot mai mult unul de altul, stringând în mijlocul lor drumul nostru, pânăce ne trezim închiși între două ziduri de de stânci îngrozitoare, cari se ridică amenințător²⁾ la dreapta și stânga noastră, până la o înălțime de 100 metri; trecătoarea, la culmea cea mai înaltă e de vre-o 1500 metri. Dela această înălțime ne coborîm, între cei doi păreți feroși, pe coasta Taurului înspre șesul Ciliciei; drumul e atât de îngust, încât abia pot trece patru oameni unul lângă altul³⁾, e de lărgimea unui car⁴⁾. Primejdia și groaza crește, dacă ne gândim, că lângă strâmtoarea aceasta se deschide adânc și îngusta prăpastie, prin care curge sgomotosul Cidnus. E una din cele mai feroase strâmtoari ale țărilor muntoase. În timp de războiu eră închisă cu porți; dacă apărătorii Ciliciei se mai așezau pe stânci, intrarea eră aproape cu neputință; de aceea regele Cirenici n'a îndrăsnit să între pânăce nu s'a convins, că regele Siennesis a părăsit Porțile Ciliciei⁵⁾.

Pe aici trecu deci Cir cel Tânăr care, purtat de duhul răzbunării și al ambiției, mergea în frunte a zece mii de lefegii greci, spre a răsturnă pe frate său Artaxerxe. Cu dânsul eră istoricul, filozoful și generalul atenian Xenofon, care ne-a lăsat notițe interesante despre Cilicia. Pe aici trecu războinicul Alexandru al Macedoniei, carele, cu brațul său de fier, va zdrobi în curând oștirile Marelui-Rege al Persiei; pe aici se coborî pajura romană în șesul Ciliciei; strâmtoarea aceasta au străbătut-o Cruciații, cari îngroziți de primejdiile stâncilor, de stâmtoarea trecătorii, de vâjiitul sălbatic al undelor de munte și de prăpastia feroasă a Cidnului, au dat trecătorii numele

1) Idem, *ibid.* „aditum, quo Ciliciam intramus, Pylas incolae dicunt“, „fauces iugi, quae Pylae appellatur“. Cicero, *Ep. ad Atticum* V 20: „Iter in Ciliciam feci per Tauri pylas“.

2) Curtius, *loc. cit.* „Dorsum montis imminebat viae“.

3) Alexandru cel Mare a trebuit să facă un front de câte patru soldați. (Curtius, *ibid.*)

4) Xenofon, *Anabaza* I 2 n. 21 „ὁδὸς ἀμαξίτος“.

5) Xenofon, *ibid.*

semnificativ de „Porțile lui Iuda“; strămoșoara aceasta a străbătut-o în sfârșit și Apostolul păgânilor spre a duce făclia Evangheliei dincolo de Taurus. Cine a trecut vre-odată prin porțile Ciliciei cu idealuri mai mărețe, mai sublime și mai sfinte ca Cilicianul acesta din Tarsus?...

Pe cât de anevoioasă a fost trecerea, pe atât de încântător e șesul, în care ne-am coborât. Alexandru cel Mare ¹⁾ și istoricul Xenofon sunt răpiți de podoaba și bogăția acestui șes. „E un șes mare, frumos, roditor, plin de tot felul de arbori și vii; între altele produce mult sezam, meu, linte, grâu și orz“ ²⁾. Clima e aproape tropicală, mai ales în părțile de lângă mare, unde vița produce dulcele său rod fără îngrijirea mânilor omenești și strugurii erau copți în luna lui Iunie. Clima de aici e cu mult mai caldă, decât în celelalte părți ale Asiei mici. Pe când smochinii din valea Meandrului abia-și arată mugurii verzi, în Cilicia au frunze mari, dezvoltate; pe când unele plante din valea Meandrului abia-și deschid cupa bine-mirositoare, în Cilicia își scutură foile veștezite; anemonele, cari în valea Meandrului se deschid în Martie, în Cilicia înfloresc în Ianuarie; plopii asiatici, cari cu trunchiul lor svelt și argințiu, se întrec cu minarelele geamielor, cresc și înverzesc mai iute în Cilicia, decât în celelalte părți ale Asiei mici. Dar și o căldură nădușitoare se lasă adesea pe șesul întreg ³⁾; căldurile acestea au împins pe Alexandru cel Mare să se arunce în valurile reci ale Cidnului, în care eră să-și găsească mormântul ⁴⁾.

Spre a potoli căldurile, din cari se nasc friguri ce bântuie adesea prin toată țărișoara Ciliciei, șesul e întretăiat de numeroase râuri de munte cu apă rece și curată ca cristalul și cu maluri acoperite de copaci răcoroși. Cel mai renumit râu e Cidnus, care isvorește la „Porțile Ciliciei“ din puternice stânci de calciu; el aleargă cu sgomot asurzitor de-alungul strămoștorii, până ce se aruncă de pe stânci în valea Ciliciei, formând o frumoasă cascadă; apoi străbate șesul printre dumbrăvioare și grădini, trece prin mijlocul Tarsului și se varsă în marea

¹⁾ Curtius III 4 pela sfârșit.

²⁾ Xenofon I 2 n. 22.

³⁾ Amănuntele climatice sunt împrumutate dela Adolf Deissmann, Paulus (Tübingen 1911) p. 20—1.

⁴⁾ Curtius, op. cit. III 5.

Mediterană¹⁾. La Tarsus, râul are, după Xenofon, o lățime de două pletre²⁾; astăzi se chiamă Kara-Su. Al doilea râu e Sarus sau Psarus, lat de trei pletre; astăzi se numește Seihan. Al treilea râu e Pyramus, azi Dschihan, a cărui lățime e de de un stadiu. În Cilicia de apus, sau Cilicia muntoasă, râul cel mai însemnat e Calycadnus (în evul mediu Selef, azi Gök-Su=apă albastră); aici s'a înecat la 1190 împăratul Frideric Barbarossa, care a fost îngropat la Tyrus, într'o biserică clădită de cruciați³⁾.

Frumuseța și răcoarea apelor au atras din vechime pe locuitorii țării să-și clădească orașele pe malurile lor; de aceea cele mai renumite orașe se ridică pe țărmul mării și pe malurile râurilor. Astfel, pe malurile Calycadnului găsim vechea cetate a Seleuciei, astăzi Selefke, unde s'a înecat Barbarossa. Pe malurile Cidnului se ridică Tarsus, vechea capitală a Ciliciei, orașul natal al sfântului Pavel. Pe țărmurile Sarului (Seihun) se ridică Adana, azi cel mai mare oraș al Ciliciei, cu vre-o 45,000 locuitori; un colegiu al Societății lui Isus, reședința episcopului armean-unit; mare negoț; pe Seihan umblă corăbii. Pe malul Pyramului se înalță vechea Mopsuestia, azi Missis, unde mai pe urmă și-a avut reședința cunoscutul scriitor bisericesc, episcopul grec Teodor, premergătorul nestorianismului. Dintre orașele maritime cele mai însemnate erau Soli și Issus. Locuitorii din Soli vorbeau atât de rău grecește, încât de atunci o greșală de limbă se numește „solecism“; sub Romani se numea Pompeiopolis; cetatea e prefăcută în ruine. Issus e așezat la hotarul de răsărit al Ciliciei, pe malurile Golfului Issic; pe timpul lui Xenofon și sub domnia romană eră o cetate foarte „populată, mare și bogată“,⁴⁾ astăzi însă a dispărut de pe suprafața pământului, iar golful, care-i purtă numele, se cheamă Iskanderun.

¹⁾ Cfr. Dr. Hermann Adalbert Daniel und Dr. Berthold Volz, Handbuch der Geographie I^o (Leipzig 1895) p. 258.

²⁾ Anabaza I 2 n. 23. Un *πλ. ἰσθμῶν*=30·83 metri, iar un *στράδιον*=184·98 metri. Cfr. Prof. Dr. Kochs Griechische Schulgrammatik¹⁷ (Leipzig und Berlin 1904) p. 270.

³⁾ Francezul F. de Parnajon (profesor) în edițiunea Anabazei, la cuvântul *Κύδνος*, spune, că Barbarossa s'a înecat în Cidnus! Și aceasta într'un manual de școală!

⁴⁾ Anabaza I 4 n. 1.

Aceste orașe mari erau legate între sine prin șoseaua istorică, care unește Asia mică și Europa cu Siria. Șoseaua aceasta, atât de însemnată în călătoriile apostolice ale Apostolului, taie stâncile Taurului la „Porțile Ciliciei“ și de aici coborîndu-se în șes, merge de-alungul Cidnului până la Tarsus; iar dela Tarsus, străbătând orașele Adana și Mopsuestia, ajunge la muntele Amanus, unde se preface în trecătoare. Trecătoarea aceasta cuprinde două strâmtoari. Cicero, care a condus pe aici oștirile romane, vorbește lămurit despre două strâmtoari tăiate în cele două brațe ale Amanului: „Duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria“¹⁾ De aceea biografii sfântului Pavel, cari vorbesc de o singură strâmtoare, ne întunecă situația și orientarea²⁾, care e atât de trebuincioasă în studiul călătoriilor sfântului Apostol. Strâmtoarea întâie se chemă „Porțile Amanului“³⁾, azi Kara-Kapu=poarta neagră; prin ea ne ridicăm peste brațul întâiu al Amanului spre a ne coborî în valea Issului, unde Alexandru cel Mare a zdrobit oștirile Marelui-Rege, Darius. Din valea aceasta drumul se ridică pe al doilea braț al Amanului, urcându-se la o înălțime de 1000 metri și coborîndu-se apoi în valea Siriei. Aceasta-i strâmtoarea a doua numită „Porțile Siriei“⁴⁾, astăzi Beylan.

Astfel ajungem în Siria, după ce am cutrierat patria sfântului Pavel.

Cât s'a schimbat Cilicia dela sfântul Pavel până în zilele noastre! Astăzi Tarsus nu mai e capitala Ciliciei; noul oraș și port Mersina, lângă ruinele Pompeiopolului, ia luat locul și însemnătatea. Când te cobori de pe mare în acest port, te cuprinde o tainică nostalgie după vechea Cilicie. Minarelele gemielor, steagurile, cari fâlfâie pe reședințele consulatelor europenești și ale autorităților turcești, fumul și șuerătura sălbatică a locomotivei, îți vestesc îndată, că puțin a mai rămas din vechia și patriarhala Cilicie a sfântului Pavel. Mersina e întâia stațiune a trenului, care trecând prin Tersus (Tarsus) și Adana, străbate șesul Ciliciei, ca apoi ridicându-se peste „porțile Ciliciei“, să se codoare dincolo de Taurus. Dela 1400 Cilicia e a Turcilor, sub a cărora domnie, una din cele mai frumoase

¹⁾ Cicero, Ep. ad. Fam. XV 4 n. 20 cfr. II 10; ad Atticum V 20.

²⁾ Așa face C. Fouard, Saint Paul — ses missions² (Paris 1908) p. 97—8.

³⁾ Curtius, op. cit. III 8 „locus, quem Amanicas Pylas vocant“.

⁴⁾ Cfr. Xenofon, Anabaza I 4 n. 4.

țări a căzut în sălbătăcie. „Unde-și pune Turcul picorul, pământul devine neroditor pentru o sută de ani“, zice un proverb sirian¹⁾. Pe ruinele frumoaselor cetăți din vremea sfântului Pavel, se ridică astăzi ticăloasele orașe ale Turcilor. Fuit quondam Ilion!²⁾

Dr. IOAN FERENȚ.

Din tainele pocăiților.

Mi-aduc aminte, că mai anii trecuți, când învățătrile social-democraților apuseni începură a-și arăta ghiarele și dincoace Laita; când nebuloasa „Lumina“ din Budapesta, care găzduia în coloanele sale scrisul perciunatului Saluzinszki, — crescut la școlile Blajului, — se furișă până și în cele mai răslățite cătune românești, de prin văi și munți, încurcând în ițele sale primejdioase, un număr destul de mare dintre ai noștri, — cărturarii români țineau de prisos pornirea unei lupte fățișe de apărare.

Cel dintăiu signal de alarmă s'a dat în „Răvașul“ dela Cluj, prin scrisul unui bun cunoscător al chestiunii, care de nu mă înșel, eră clericul Agârbiceanu. Ca la un semn dat și-au oferit și alți scriitori condeiul în apărarea cauzei. Ziaristica noastră a ținut, câtăva vreme, în curent pe cetitorii săi cu mișcărilor socialismului democrat, mai pe urmă a slăbit însă orice rezistență. Ce-i drept între Români noștri socialismul nu s'a încuibat încă în măsură mai mare, și poate de aici se explică sistarea luptei noastre împotriva lor, dar primejdia lui, mai ales între împrejurările actuale, oricând poate deveni actuală și de aceea credem, că n'ar fi fost iertat să înceteze campania de lămurire și orientare desaprobătoare a greșelilor socialiștilor democrați.

Aproape de odată cu curentul social-democrat, s'a ivit la noi curentul propagandei nazarinene sau pocăite. În localitățile din preajma orașelor, unde atmosfera este mai întunecată și unde spiritele sunt mai dornice de lucruri nouă și mai

¹⁾ Dr. H. A. Daniel und Dr. B. Volz op. cit. p. 250.

²⁾ Dr. Franz X. Pözl (Der Weltapostel Paulus. Regensburg 1905 p. 7) se mângăie cu nădejdea, că Germania va ridică Cilicia la gloria, pe care a avut-o odată. Nu știm, dacă i-se va împlini visul.

reci în credință, propaganda pocăită a făcut cuceriri însemnate. Ea nu cruță nici jertfă, nici osteneală, așa că satele noastre, mai cu seamă acele, cari sunt resfirate printre protestanți, cu cari pocăiții au atâtea puncte comune, băjbăe de „frați“ și „surori“ predicatori.

Răul, ce poate urmă din lățirea acestei secte, care se apropie de sufletul poporului nostru sub haina înșelătoare a pietății mistice, este foarte mare. Firea conservativă a poporului nostru, nu-i deschide ușor porțile inimei sale, dar dacă i-le-a deschis foarte cu greu le mai închide. De aceea în fața acestei primejdii trebuie să cercăm toate mijloacele de apărare, între altele chiar prin aceea, că ținem chestia mereu la suprafață. De aceea cred că nu s'ar putea un lucru mai păcătos, decât neînteresarea, în urma căreia și aceasta chestia ar ajunge la soartea chestiunii social democratice. Lucrul de căpetenie în această luptă de apărare în contra pocăiților este desigur cunoașterea sistemului lor de învățatură. Căci e foarte firesc, să nu poți combate cu succes decât numai aceea, în ale cărei taine ai știut să pătrunzi.

Scriitorul acestor rânduri a luat pare la multe adunări și întruniri de-ale pocăiților, având convingerea, că e foarte bine acest lucru și numai din motivul, ca ei să nu poată zice poporului, că preoțimea are frică de ei. Cu aceste prilejuri am avut ocaziune să pot cunoaște destul de bine credințele lor, asupra cărora am mai cercat să mă mai lămuresc apoi și din deosebite cărți și reviste, cari circulă cu duiumul în mijlocul pocăiților.

Pe baza acestora, fie-mi permis a face în coloanele acestei reviste o scurtă resumare a celor auzite și experiate.

Pentru lămurirea chestiei și pentru orientarea cetitorilor, permit, că altele sunt erorile propuse mulțimii și altele cele ale corifeilor cu carte. Această deosebire vremelnică se face din tact față de ai noștri, cari nutresc încă convingeri religioase, și pe cari dacă i-ar isbi așa netam-nesam, și-ar tăia creanga de sub picioare. Principala lor țință e sdruncinare ierarhiei noastre bisericești. Erorile și-le sprijinesc prin interpretarea greșită a textelor din s. Scriptură, singurul izvor autentic, recunoscut de dânșii. Tradiția e o născocire popească.

În cele următoare las să urmeze, fără a avea pretenția să le fi adunat în ceva sistem, credințele lor cele mai de seamă. După dânșii Papa este antihrist, iar preoții sunt

celea mai păcătoase și mai detestabile creațiuni, cari vând darul pe bani (înțelegând sub bani: bir, clacă și repartiția bisericească-școlară); scriptura o ascund celor neștiutori și de rând, ca să-i poată trage pe sfoară. Invățătura bisericii noastre este o născocire interesată, falsă, perversă, un fel de Talmud egoist, popesc și el. Biserica nu există, precum nici ordul preoțesc nu poate să existe. Cultul extern este o idololatrie. Botezul din apă și din Spirit sfânt este apoi o invenție anume ghicită. Cu provocare la textul din Marcu (16, 16), credința este considerată ca o condiție sine qua non a botezului. Până nu crezi nu te poți boteza, fiindcă însă copii nu pot crede, nici nu se pot boteza. Hristos nu a botezat copii. Zi aleasă, — la unii dintre ei —, nu este. Celuia ce odată i-s'a arătat Domnul și Spiritul sfânt i-a deschis porțile minții, ca să înțeleagă adevărurile din s. Scriptură, prin aceasta s'a curățit de păcate; face parte din turma cea mică și aleasă. Iar cui i-s'au iertat odată păcatele, și iarăș cade în ele, a doua-oară nu i-se mai pot ierta.

Credințele corifeilor misionari, a celor versați în tainele științei, sunt puțin mai papriçate și se pot grupă în jurul Trinității, a eshatologiei și a vergurității.

În grupa primă se pot înșiră între altele acestea: 1. Hristos a fost om și nu Dumnezeu, înțeleg Hristos, fiul Preacuratei Vergure. Fiul lui Dumnezeu se numește numai pentru că a fost conceput dela Spiritul sfânt. Mai este un Hristos, fiul lui Dumnezeu, care însă nu s'a întrupat și ar fi identic — după unii —, cu a doua persoană din s. Treime. Acest Hristos, tocmai pentru că este fiu, nu poate fi coetan cu Tatăl, este deci în mod necesar mai tânăr, iar fiind mai tânăr n'are perfecția însușirilor Tatălui, care este mai bătrân. Chiar împrejurarea aceasta îl dovedește de mai perfect, cel puțin relative la timp. Dreptaceea după cum Hristos, fiul Mariei, adecă Omul, a crescut în trup și înțelepciune, așa și Hristos Fiul lui Dumnezeu se poate perfecționa. 2. Cu toate că Hristos fiul Mariei, a fost numai om, ca să poată ieși din încurcală, susțin, că pe cruce a fost restignit deosebit numai fiul Mariei și deosebit Fiul lui Dumnezeu. Motivul este, pentru că Scriptura ne spune, că Tatăl n'a făcut și nu face nimic însuș, ci toate le-a făcut prin Fiul. Și fiindcă răscumpărarea este o lucrare dumnezească, în conglăsuire cu s. Scriptură: „prin carele toate le-a făcut“,

a trebuit consecvent și necesar ca Dumnezeu să se restignească, sau mai corect să-l ristignească.

A doua grupă, cu moartea desăvârșită a sufletului, te face să dubitezi în judecata normală a minții lor. Susțin adeca, că sufletul este muritor, cu toate că admit spiritualitatea lui și deosebirea dintre spirit, care fiindcă nu cade sub simțuri și are mișcări reflexe ș. a. nu invoalvă în sine germenul schimbării, și dintre materie, care are aceasta sămânță a nimicirii. După dâșșii sufletul omului totuș înceată, moare prin moartea de-a doua pentru totdeauna, cași cum moartea n'ar fi o schimbare. Dobitoacele încă au suflet ca și oamenii. Iar în ce privește originea sufletului, orice suflet omenesc și dobitocesc, este o părticică, o frântură din Dumnezeu. Va să zică esența dumnezeirii se împuținează, decrește, eradiind atâtea părticele minuscule. Urmează dela sine, că scăzând esența, scad însușirile coerente, deci scade perfecția, și așa nu este exchis, ca odată, — mai dâinuind multă vreme lumea —, să se epuizeze cu totul. Și atunci... Dacă mai este Dumnezeu, mai așteaptă a. 1914, când dacă nu se va arată, nu va există, cel puțin pentru ei.

Infernul le este de prisos. Trecând judecata din urmă, rămâne turma cea mică și aleasă, ca să trăiască în veci; va se zică cu toată omogenitatea esenței, sufletul turmei celei mici totuși va rămânea în veci. Mai zică cineva, că sunt proști! Sufletele păcătoase, murind trupul, mor și ele pe vecie, trecând într'un fel de neant, în nirvana. Dar la ce să și trăiască, dacă nu sunt pocăite. Și asta trebuie să se întâmple așa, deoarece Dumnezeu nu poate permite atâtea suferințe pentru sufletele păcătoase.

Noi creștinii, zic ei, ne-am abătut mult dela învățătura adevărată, și e dureros, că atâtea vreme a trebuit să petreacă omenimea prostită în împărăția întunerecului științei, până ce au venit ei la 2000 de ani și au ridicat vâlul blăstămat, ca să ne arete calea cea dreaptă. Noi am primit din Evanghelie învățătura diavolului și nu alui Dumnezeu. Urmările botezului nostru sunt dezastruoase, dacă nu botezăm numai pe ceice cred. Copilul botezat de noi ajunge la anii priceperii, când deja este în puțința de a crede. Dar fiindcă n'a putut crede la botez, nu-și dă silința să fie bun și de aceea toți creștinii sunt răi. Păcat original nu este, căci atunci Hristos n'ar fi putut îndemnă pe apostoli să iee pildă dela copii. In

ultima analiză ajung acolo, în sforțările lor rabulistice —, că ei nu sunt închinători de idoli ca noi. (În schimb sunt, sau vor fi, cu începerea anului 1914, atei).

În sfârșit credințele lor despre verguria Preacuratei, pot fi grupate într-o a treia grupă. Ei spun adeca, că Preacurata Fecioară a fost vergură înainte de naștere, în naștere și după naștere, dar numai până când a născut pe cel dintâiu frate ori soră după trup a Domnului. De atunci începând Preacurata Vergură este mamă ca toate mamele, și nu Fecioară.

Mai amintesc și aceea, că mulțimea e firm convinsă, că ea înțelege s. Scriptură ori în ce limbă i-s'ar prezentă, doar de aceea le-a deschis Spiritul sfânt porțile minții. Am cercat și am pus în mâna unor țărani de ai noștri traducerea latină, Vulgata lui Loch, dar necunoscând cinstiții frați limba latină, au tăcut tăcerea peștelui.

Din toate învățăturile aceste, reiese cât se poate de clar distanța uriașă, care ne desparte amândouă bisericile române de secta pocăiților sau nazarenilor. Cu tot pietismul și misticismul lor, aceste învățături constituie un atac direct la înseși temelile învățăturilor creștine. De aceea nu putem stăruî cu destulă putere, să cercăm toate mijloacele, să ne apărăm turma de mușcăturile lor mortale. În scopul acesta, insistăm cu toată puterea cuvântului pentru scoaterea cât mai degrabă, a unei ediții ieftine populare a Scripturii Noului Testament.

Să oprim primejdia la ușă, până nu-și face pat cald în casă, fiindcă după aceea ne va fi neasemănat mai grea isgonirea!

IOAN ISAICU.

Intențiunea Romei față de Biserica Românilor din Ungaria.

(V. Articol final)

La cele scrise până acum în Nrii 1, 2, 3 și 4, din 1913 ai revistei noastre „Cultura Creștină“, despre argumentul acesta, de încheiere am se mai adaug următoarele lucruri, din cari intențiunea Romei față de biserica Românilor din Ungaria apare tot mai bine, desvălindu-se în Pontificele Roman un izvor ne-

secat de iubire față de Românii din Ungaria și față de biserica lor, și anume:

1. Papa *Inocențiu XIII*, în bula „*Rationi congruit*“ din 1721¹⁾, prin care a constituit dieceza de Făgăraș pentru Românii gr.-cat., scrie despre antecesorul său Papa Clemente XI, că: „*Novos ei pastores juxta ejusdem Gregis indigentiam constituere satagebat*“, ceea ce va se zică, că Clemente XI. se trudiă din toate puterile, ca Românilor gr.-cat. — uniți deja în sinodul cel mare din Alba-Iulia, dela 1700 — să le dee păstori, cari întru toate să fie capabili să mulțumească lipsele Românilor gr.-cat., cari adecă să le fie păstori sufletești, și în același timp și conducători în cele trebuincioase vieții sufletești, cum este independența, acvirarea de drepturi politice, ameliorarea stării economice; pentru că: *divitiae si non sunt virtus, saltem sunt instrumentum virtutis*, — sub *divitiae* înțeleg: tot complexul vieții pământești.

2. Papa *Benedict XIV*, în Literile apostolice de dato 30 August 1748, scrie acestea vicarului *Meletie Kovács* al Românilor gr.-cat. din dieceza de Oradea-mare: „*Nos vero, qui ejusdem Jesu Christi vices in terris quamvis immerentes gerimus, Tibi persuasum esse cupimus, adlaboraturos fore, ut, quoad Nobis integrum erit, oportunas benignitatis, benevolentiae et auctoritatis nostrae, partes, ubicumque res postulaverit, ad tua commoda et eorumdem Christifidelium utilitatem profuturas libenter conferamus*“ (Iară Noi, cari, deși nu suntem vrednici, ținem locul lui Hristos pe pământ, dorim fierbinte, să fii deplin convins, că ne vom osteni din toate puterile, ca, după cât Ne va fi permis, să concurgem bucurosi cu partea potrivită de amabilitate, bunăvoință și de auctoritate, ori unde va fi lipsă, spre îndemânarea ta și spre folosul acelor credincioși); — mai înainte în aceste Litere îl îndemnase, să se silească în împlinirea oficiului său, să placă lui Dumnezeu, iară nu oamenilor.

3. *Piu VI*, în bula „*Indefessum*“ din 1777, prin care a constituit dieceza gr.-cat. română de Oradea-mare, se exprimă astfel: „*omnemque Graeci Ritus Nationem quantum in Domino licuerit, specialibus gratiis et favoribus prosequi, ejusque spirituali bono consulere volentes*“ (voind să încărcăm cu grații

¹⁾ Documentele din articolul prezent le citez după cum sunt publicate în Șematismul diecezei gr.-cat. române de Oradea-mare, pe anul iubilare 1900.

speciale și cu favoruri, după bunăplăcerea Domnului, întreagă Națiunea de rit grecesc — adecă pe a Românilor, a căror dieceză fû înființată prin bula aceasta —, și să ne îngrijim de binele spiritual al aceleia).

La documentul adus sub 2 și 3 aci, *observ*: Avem dela acești doi Papi promis *sprijin* în cele ce se țin de individualitatea noastră gr.-cat. *română, după plăcul lui Dumnezeu*, iară nu după caprițiile oamenilor, ori cine ar fi accia.

4. Acelaș Papă *Piu VI*, în 1777, relativ la Moise Drăgossy, primul episcop al diecezei gr.-cat. române de Oradea-mare, scrie arhiepiscopului din Strigon acestea: „*In ampliandis, et conservandis juribus suis*, sic eos tui benigni favoris auxilio prosequaris, quod idem Moyses electus per tuae auxilium gratiae se possit in comisso sibi dictae Ecclesiae Magno-Varadinensis regimine utilius exercere“ (în amplificarea și conservarea drepturilor lor — e vorbă de Români gr.-cat. — așa să-i porți pe pălmi, ajutându-i cu favorul tău binevoitor, încât acelaș Moise ales — adecă episcopul — cu ajutorul favorului tău se poată governa mai cu fruct biserica amintită de Oradea-mare).

Avem în scripta această papală determinat raportul nostru cu latinii din Ungaria în înțelesul acela, că nu să ne iee din ce avem, fără să mai căpătăm.

5. Papa *Piu VII*, în 1823, fiind episcop gr.-cat. român la Oradea-mare Samuil Vulcan, în bula: „Imposita humilitati Nostrae“, dată în cauza dismembrării alor 72 de parohii dela dieceza Muncaciului, și a îngremierii lor la dieceza gr.-cat. română de Oradea-mare, între altele scrie acestea: „Hoc proinde consilio in eas dioecesium divisiones annuendum, ut plurimum censuimus, quibus *facilior, atque commodior sacrorum procuratio fidei populo conciliaretur.*“ — „Testimoniis, monumentisque Nobis constiterit novam hanc dispositionem *in summum illius populi commodum* fore cessuram“. — „Quare omnibus accurate ac diligenter perpensis, ut catholicorum Graeci ritus uniti in illis partibus degentium spirituali regimini *faciliter consulatur*... a Munkacsensi Graeci ritus catholici dioecesi perpetuo dismembramus“ (Prin urmare cu acest scop este de a se admite împărțirea dieceselor, după cum am socotit în cele mai multe cazuri, ca prin împărțirea aceasta, grija de poporul credincios să fie mai comoadă și mai ușoară. — Din mărturisiri și din monumente ne-am convins, că dispoziția

aceasta nouă va aduce o îndămânare foarte mare pentru acel popor — adecă pentru Românii gr.-cat. — Din care cauză, cum-pănind bine și cu diligență toate, ca să fie mai ușoară grija în cele sufletesti de catolicii uniți de rit grecesc, cari se află în părțile acelea...., dismembrăm pentru totdeauna dela dieceza Muncaciului de rit grecesc catolic..).

Din documentul acesta se vede limpede, că Roma nu se îngrijește simplaminte numai să procure pe seama credincioșilor binele sufletesc, fără și de aceea se îngrijește, cum să-l procure mai ușor. De aici se vede, cât sunt de departe de intențiunea Romei aceia, cari duși de porniri fantastice și neumane, nu numai că nu se nizuiesc să-ți procure pe o cale mai ușoară binele sufletesc, fără, sub pretextul binelui sufletesc, îți propun atari căi, încât îți perzi comoara pământească — individualitatea națională —, și-ți espui comoara cerească, ori eventual ți-o perzi, făcându-te să alergi după societăți religioase, în sinul cărora ți-ai crede sigură comoara pământească.

6. Papa *Piu IX*, în alocuțiunea sa, în care se ocupă în special de Românii gr.-cat. din Ungaria, ținută la 19 Decemvrie 1853 în Consistorul secret, înaintea Sacrului Colegiu al Cardinalilor, zice: „In Apostolicae Sedis fastigio tamquam in arce et propugnaculo catholicae fidei constituti Praedecessores Nostri Romani Pontifices, pro tradita sibi divinitus Ecclesiae universae gubernandae potestate, ad Orientalem quoque Ecclesiam paterna studia converterunt, ac *nihil unquam desiderari a se passi sunt, quod ad illam vel tuendam vel juvandam pertinere posse videretur*“ (Antecesorii Noștri Pontificii Romani, constituiti în fruntea Scaunului Apostolic, ca și într'o cetate și o fortăreață a credinței catolice, conform puterii date de sus de a guvernă Biserica universală, cu nizuința lor părintească s'au întors și spre Biserica Orientală, și nici odată nu au lăsat să se dorească din partea lor aceea ce s'a putut părea, că este de lipsă pentru ea, ori să fie apărată, ori ajutată); — »*Gregorius XVI*. Praedecessor Noster ad gentem Valacorum graeci ritus catholici, qui in Transylvania consistunt, pastoralem vigilantiam et curas intendens, ut eosdem erigeret ac solaretur, et in catholica fide confirmaret peculiarem ipsis Ecclesiasticam graeci ritus Hierarchiam instituere molitus est“ (Gregoriu al XVI. antecesorul Nostru, întorcându-și priceperea și grija sa de păstor spre națiunea Românilor de rit grecesc catolic, cari se află în Transilvania, ca pe aceia să-i ridice și să-i mângâie,

și să-i întărească în credința catolică, a cercat să facă o ierarhie bisericească particulară pentru ei). — Constituită această provincie bisericească de Alba-Iulia și Făgăraș, nu ne îndoim, Venerabili Frați, că națiunea Românilor, împrăștiată prin Transilvania și adictă credinței catolice... „aucto pastorum numero, iisque pro suo munere vigilantibus, *et vere accedentibus etiam curis Nostris, quas illi numquam desistemus impendere*“ (înmulțindu-se numărul păstorilor, și aceia făcându-și datorința, și purtând și Noi adevărată grijă de ea, de națiunea Românilor —, de care grijă nu o vom lipsi niciodată), aceea va fi mai sigură și mai scutită de înșălăciunile schismaticilor.

7. Papa *Piu IX*, vorbind la începutul bulei din 1853: „Ecclesiam Christi“ despre aceea, cum s’au silit Pontificii Romani să apere ritul oriental, adaugă: „Imo quum ipsis opportunum visum fuerit, ea *omnia, quae ad Catholicam Hierarchiam sive stabiliendam sive restituendam*, penes cunctas Ecclesias Orientalis ritus pertinent, pro suprema Pastoralis Officii sollicitudine decernere numquam destiterunt“ (Ba mai mult, de câteori au aflat — Pontificii — de oportun, totdeauna au definit, lucrând în convingerea, că așa ceva le impune oficiul lor de păstor suprem, pentru toate bisericile de rit oriental, toate acelea, ce se țin de ierarhia catolică, fie, că fù vorbă de stabilirea acelei ierarhii, fie, că s’a tractat de restaurarea aceleia).

8. Acelaș Papă *Piu IX*, și în aceeaș bulă din 1853, prin care constituî provincia noastră metropolitană gr.-cat. română de Alba-Iulia și Făgăraș, *și-a manifestat intențiunea* față de Românii gr.-cat. astfel:

a) „Atque ad hanc rem Romenorum genti imprimis opportunam, peragendam, sponte Nos excitatos, suis etiam precibus inflammavit Carissimus in Christo Filius Noster *Franciscus Josephus*, hoc nomine, *Primus*, Austriae Imperator, Bohemiae et Hungariae Rex Apostolicus“ (Și ca să facem lucrul acesta, de tot binevenit pentru ginta Românilor, pe Noi, de altcum porniți spre aceasta din sinea Noastră, ne-a înflăcărat și rugămintea Preaiubitului Nostru in Christos Fiu Francisc Iosif, cu numele acesta Primul, Împăratul Austriei, Regele Bohemiei și al Ungariei).

b) „Eandem Romenorum gentem, specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes“ (Voind să fim un soț nedespărțit al poporului Român cu favorurile și grațiile noastre speciale);

c) „Ad majorem Omnipotentis Dei gloriam, Catholicae Religionis incrementum, nec non spiritualem Romenorum consolationem, et commodum“ (Intru mărirea lui Dumnezeu, pentru sporiul Religiei catolice, precum și pentru îndemâna și mângâierea spirituală a Românilor). — Oare astăzi porțile Vienei, și cu deosebire ale Romei, să fie mute?

9. Papa *Piu IX*, în 1853, în bula „Apostolicum Ministerium“, prin care a constituit dieceza de Lugoj pentru Românii gr.-cat., după ce permite, că însaș slujba apostoliei, încredințată Bisericii romane, pretinde amplificarea, ori restringerea diecezelor, continuă:

„Id vero pro gente Romenorum graeci ritus Catholici in Transylvania degentium. praestandum Nobis videtur impensius, quo maiori in discrimine iidem versantur aeternae salutis, ob insidias, artesque schismaticorum, quibus undique septi sunt“ (Iară aceasta cu atât mai tare trebuie să o facem pentru poporul Român de rit grecesc catolic, care se află în Transylvania, — că adecă să se dismembreze o parte din arhidieceza Blajului, ca să poată fi păstoriți mai bine cei rămași, fiind mai puțini —, cu cât aceia sunt în pericol mai mare de a-și perde pe veci sufletul, pentru aleșuirile, și artele (uneltirile) schismaticilor, cari îi îngrădesc de toate părțile).

Cred, că același pericol de pe atunci, care azi este poate în măsură mai mare, este în stare să miște Roma pentru drepțurile noastre.

10. Același Pontifex, și în același document, ca sub 9 aci, motivând constituirea diecezei de Lugoj, afirmă:

„Ad majorem Omnipotentis Dei gloriam, ad catholicae fidei propagationem et Spiritualem Christifidelium Romenorum utilitatem“ (Intru mărirea lui Dumnezeu, pentru lățirea credinței catolice, și pentru folosul sufletesc al credincioșilor Români).

Binele spiritual înaintea Romei este un atare motiv, care este în stare nu numai să o îndemne, fără o îndatorește în sensul strict al cuvântului, pentrucă: *finis rei publicae suprema lex esto*. Deci arma aceasta spirituală trebuie manuată, în foarte multe forme și cu energie extraordinară, în lupta cea mai mare din câte le-a purtat biserica, adecă pentru independența ei.

11. Papa *Piu IX*, în Literile enciclice din 15 August 1859, îndreptate cătră arhiepiscopul de Alba-Iulia și Făgăraș, și cătră episcopii lui sufragani, după ce le laudă zelul și credința față

de catedra s. Petru; după ce îi îndeamnă să stăruie din toate puterile, ca să se propună cu mare diligență și corect doctrina despre indisolubilitatea matrimoniului rat și consumat, continuă: „Persuasissimum autem Vobis sit, nihil Nobis gratius, nihil optatius unquam fore, quam ea omnia peragere, quae in majorem vestram ac vestrarum Dioecesium utilitatem cedere posse noverimus“ (Să fiți convinși firm despre aceea, că Nouă nici când nu Ne va fi nimic mai plăcut și mai de dorit, decât aceea ca să îndeplinim toate acelea, ce vom afla, că Vă sunt Vouă și diecezelor Voastre de mai mare folos).

Iată intențiune promptă din partea Romei de-a ajuta Românilor gr.-cat. pe toate terenele iertate, cari se țin de competența S. Scaun Apostolic.

12. Papa *Piu IX*, în Literile Apostolice „Romani Pontifices“, din 6 Ianuarie 1862, prin cari a instituit la Congregația de Propaganda Fide secția: *Pro Negotiis Ritus Orientalis*, se exprimă astfel:

„Romani Pontifices, quibus ab ipso Christo Domino in persona Beatissimi Apostolorum Principis fuit commissa suprema cura et potestas universam regendi ac moderandi Ecclesiam, nunquam intermiserunt indefessis consiliis et laboribus sanctissimam Christi fidem, religionemque diffundere per omnes terras, et secundum Domini praeceptum confirmare Fratres, et homines nutantes sustinere, et imperitos docere, et laborantes erigere, et devios revocare, et incertos ducere, ac vel haeresis, vel schismatis contagione infectos ad catholicae unitatis centrum reducere, et spirituali omnium populorum bono consulere, et omnia peragere, quae majori Ecclesiae utilitati quovis modo conducere possent“ (Pontificii Romani, cărora li-s'a dat de însuși Dl Hristos, în persoana Preafericitului Corifeu al Apostolilor, grija și puterea supremă de a guvernă și de a moderă Biserica întreagă, nici când nu au încetat de a propagă, ostentindu-se mult în cuvânt și cu fapta, în toate colțurile pământului religiunea și credința cea preasfântă alui Hristos, și de a întări, după preceptul Domnului, pe Frați, și de a susține pe cei, cari se clătinau, și de-a învăța pe cei nepricepuți, și de-a ridică pe cei căzuți, adecă pe ceice sufer, și de-a readuce pe cei, cari se abăteau, și de-a conduce pe cei nesiguri, și de-a readuce la centrul unității catolice pe cei infectați în urma petrecerii lor cu ereticii, ori cu schismaticii, și de a se îngriji de binele sufletesc al tuturor popoarelor, și de-a isprăvi cu succes toate

acelea, cari în orice formă pot să serve spre un folos mai mare al Bisericii).

Cred, că în chestiunea autonomiei noastre bisericești, și în cele ce se vor desvoltă în legătură cu chestiunea autonomiei, ni-se va impune în mod imperativ să alergăm la scutul Romei, carea și prin acest document ni-se prezintă ca o apărătoare aprigă pe terenele cele mai multifarii.

13. Drept cunună și *ca o concluzie firească* a spiritului cuprins în cei 5 articoli, întitulați: »*Intențiunea Romei față de Biserica Românilor din Ungaria*«, aduc înainte epistola Papei Leo XIII de dato 8 August 1900, înarticulată în Conc. III. prov. Tit. I, cap II, pag 64—67, anume: „Venerabili Fratri Victori Archiepiscopo Albae-Iulien. et Fogarasien. — Leo PP. XIII. Venerabilis Frater, salutem et Apostolicam benedictionem. — Merito quidem te gregemque tuum percipere laetitiam videmus ob saeculum alterum proxime implendum ex quo majores vestri cum Romana Sede inivere concordiam. Nam tum ipsum factum coniunctionis vestrae Nobiscum, tum singularis constantia qua toto superiore tempore in voluntate dataque fide gens vestra permansit, benignissime vobiscum egisse Deum ostendit portenditque in posterum acturum.

Opportune autem, ad communem augendam iucunditatem, benevolentiam commemoratis, qua Romani Pontifices nationem vestram iugiter sunt prosequuti. Etenim, ab Innocentio XIII ad Nos usque, nunquam profecto est desitum, uti benefacta in vos cumulare, ita experiri omnia quae vestrae Ecclesiae splendori et utilitati forent. Auctae Episcoporum sedes, adprobatae Synodi, Fogarasiensis civitas archiepiscopali honore donata, alumnis de gente vestra locus in Urbaniano Collegio datus. *Pergite igitur in Romanae Sedis tutela esse*, et quam proxime celebritatem habituri estis ita vos confirmet, ut de Rumenorum populo id semper praedicetur, quod apostolicus Nuntius, anno MDCCCLXVIII, ad Decessorem Nostrum perscribebat: Eum nempe catholici dogmatis esse retinentissimum et Romanae Cathedrae amanissimum. Id vero ut cedat, addatur laetitiae vestrae Apostolica benedictio, quam auspitem divinorum munerum Rumenis catholicis universis paterno affectu impertimus.“ („Venerabilului Frate Victor, arhiepiscop de Alba-Iulia și Făgăraș, Leo P. P. XIII. — Venerabile Frate, sănătate și binecuvântare apostolică.

Aflăm îndreptățită bucuria Ta și a turmei tale pentru apropiata împlinire a secolului al II. de când Părinții Voștri au încheiat Unirea cu Scaunul Romei. Deoarece atât faptul însuși al unirei Voastre cu noi, cât și deosebita statornicie din tot timpul trecut în propusul și în credința jurată a ginții voastre, dovedește, că îndurare a făcut Dumnezeu cu voi și prevestește, că tot aceasta o va face El și în viitor. Iar ca bucuria generală să fie și mai mare, cu drept cuvânt reamintiți bunavoința, ce pururea au arătat-o Pontificii Romani față de națiunea voastră. Și într'adevăr dela Inocențiu XIII până la Noi, *ei niciodată nu au încetat a Vă întinde mulțime de binefaceri*, precum și a încercă toate, ce ar fi spre strălucirea și spre folosul Bisericii Voastre. Înmulțitu-vi-s'au Scaunele episcopuști, întăritu-vi-s'au Sinoadele, împodobitu-vi-s'a Scaunul Făgărașului cu demnitatea de mitropolie, fiilor neamului vostru datu-s'a loc în Colegiul Urbanian. *Stăruieți așadară a Vă ocroti și în viitor sub scutul Scaunului Roman*, iar sărbătoarea, ce în curând o veți țineă, așa să Vă întărească pe voi, încât pururea cu laudă să se vestească despre poporul român, aceea ce Nunțitul apostolic scriea Predecesorului Nostru în anul MDCCCLXVIII: Acest popor ține foarte la credința catolică și tare mult iubește Catedra Romană. Iar pentru împlinirea acestora, adaugă-se la bucuria voastră binecuvântarea Noastră Apostolică, care drept arvună a darurilor dumnezeuești, cu părintească dragoste o împărtășim tuturor Românilor catolici.“)

Dr. IOAN SÂMPĂLEANU.

CRONICĂ.

Seminarul din Ungvar al diecezei gr.-cat. rutene (?) a Muncaciului, se nizește să întunece laurii, câștigați anul trecut de seminarul orădan prin fapte, cari au silit pe ori ce om de bună credință să tragă la îndoială îndreptățirea acelei pepiniere a maghiarizării de a se numi: seminar pentru creșterea preoților Legii Noue, care este legea iubirii. Acum scandalul se repetă. Ziarele înceastă ca o întâmplare adevărată, faptul, că 13 clerici români, cari au avut nenorocul să fie trimiși în seminarul lui Papp Antal, administratorul vlădiciei de Hajdu-dorogh, au ajuns în conflict cu idea statului maghiar. Se mai spune apoi,

că acești 13 fitori preoți români vor trebui să aleagă întru rușinoasa umilire a trecerii pe sub furcile caudine, cântând în corpore, ei singuri, «Hymnusz»-ul maghiar, și între eventuala lor scoatere din seminar.

Ziarele, și chiar și revistele maghiare discută, acest caz cu cinismul revoltător, care este atât de propriu presei jidano-maghiare, exprimându-și credința, că Arhiereul Papp, care a dat atâtea dovezi ale dragostii sale față de limba statului, nu se va da înapoi nici dela cele mai aspre măsuri de «kioktatás» a clericilor rebeli. În schimb foile românești, cari pe baza informațiilor competente, primite dela fața locului, așază tot «scandalul dela 15 Martie» în adevărata lui lumină, insistă de nou cu toată puterea asupra inconvenientului, că se trimit clerici români și în seminare străine.

Nu știm cum se va desvoltă acest nou scandal, care-ți aruncă sângele în față! După cazul orădan putem fi însă gata și la cel mai rău. Fapt e, că ar fi timpul suprem să căutăm și să găsim un «modus vivendi», pentrucă sufletul atâtor fitori preoți să nu mai trebuiască să îndure, pas de pas, umilirea disgustătoare, la care într'un seminar străin de idealele Bisericii române unite, oricând vor putea fi supuși și în viitor. Noul seminar din Lugos, care nu ne îndoim, că va fi un puternic focal de cultură românească, ar putea, credem, să dea o soluție definitivă și românească acestei chestii odioase, primind între zidurile sale pe toți clericii români, cari azi se mai adăpostesc pela seminarii străine. (ar.)

*

Martirii credinții catolice din Balcani. De șase luni de zile s'a pornit »cruciada« celor patru state balcanice împotriva Turciei, în numele crucii, în numele civilizației, în numele principiului de naționalitate.

De luni de zile însă, dela început aproape, lumea cultă și civilizată se convinge tot mai mult, că războiul balcanic din zilele noastre a degenerat în cea mai crudă ironie și batjocură a umanității și civilizației veacului al douzecilea. Războiul balcanic astăzi nu mai este decât un șir lung de atrocități, de cruzimi, ce nu-și au păreche, decât în istoria veacurilor celor mai întunecoase ale trecutului omenirii, cruzimi și sălbătăcii, săvârșite asupra femeilor și copiilor, asupra satelor și locuitorilor pacinici.

Am mai înțelege poate, deși deplin nu am putea scuza, atrocitățile săvârșite asupra Turcilor, ca o isbucnire de răzbunare a apăsării de veacuri, sub carea au gemut popoarele Balcanului. — Ceeace se petrece însă astăzi față cu populația catolică, în munții Albaniei, în ținutul Sârbiei vechi, în văile Macedoniei, sunt fapte foarte grave și sunt izvorite din patimi și din îndemnuri, cari aruncă o orbitoare lumină asupra pornirilor sufletești ale neamurilor balcanice, asupra gradului lor de umanitate, de creștinism, de cultură, potrivită cu epoca bașibozucilor și cu epoca păgânismului din vremea lui Nero ori Dioclețian.

Cât de adânc trebuie să fie nivelul sufletesc, cât de mare e dovada de intoleranță a acelor state balcanice ortodoxe față de cele câteva sute de mii de *creștini* catolici, față de cari s'a proclamat și se duce oficios războiul de exterminare!

Oprește te un moment, cetitoriule, asupra faptelor de oroare, asupra mijloacelor de propagandă religioasă, a căror descriere o găsești chiar și în coloanele ziarelor noastre românești. Aduge numărul satelor »convertite« cu baioneta și cu patul puștei, numără bisericile dărâmate și jefuite de soldații Sârbiei și ai Muntenegrului, te transpune în situația sufletească a locuitorilor catolici din orașul — nu din citadela — Scutari-ului, cari se refugiază cât mai departe din apropierea mănăstirilor, spitalelor și bisericilor catolice de acolo, asupra cărora mai ales țintesc tunurile creștinilor, și te închină apoi martiriului călugărului Palic (cet. Palici), a cărui purtare și ținută a stors admirarea și respectul și al necreștinilor dela »Neue Freie Presse«.

Fixăm, pentru viitorimea românească, din raportul foii necatolice »Neue Freie Presse«, următoarele amănunte despre martiriul călugărului Palic.

La 7 Martie, în Djakova, oraș albanez, cam 300 de persoane, bărbați, femei și copii, și între aceștia și P. Angelus Palic, fură prinși și legați cu funii, și între amenințări cu moarte fură provocați la trecere.

Un preot ortodox, arătând spre soldații ce stau gata, le zise: »Ori iscăliți că prin aceasta treceți la unica credință adevărată a noastră, ori acești ostași luptători pentru Dumnezeu vă vor trimite sufletele voastre în iad.«

Cei prinși iscăliară declarația de trecere la religia ortodoxă.

Ca celui din urmă îi veni rândul părintelui Palic. De trei ori fû provocat să subscrie și el declarația de trecere, dar nu voi.

La un semn al preoților ortodoxi, soldații se aruncară asupra franciscanului, îi sfânticară haina preotească și începură să-l lovească cu patul puștei. P. Angelus căzû la pământ cu oasele și coastele frânte, și în vreme ce preoții ortodoxi opriră

pe un moment pe soldați, îl întreabă încăodată, dacă voește să se »convertească?«

Și iarăși dădu din cap și zise liniștit: »Nu, nu-mi părăsesc credința și nu-mi frâng juruința călugărească.«

Nenumerate lovituri de pușcă urmară; până când în sfârșit o baionetă îl străpunse prin piept, punând capet vieții călugărului Palic.«

Credința catolică are un nou mucenic, de astădată nu între păgânii sălbatici din Asia și Africa, ci între »creștinii ortodoksi« din Balcani. (m.)

*

N'a izbucnit greva. Oameni, cari bătuți de vânturi și de ploii, îngreunați cu gândurile apăsătoare ale traiului, lucrează pământul, — oameni, cari intră în pânțele pământului, ca să scoată de acolo tezaurii lui, — oameni, cari prelucră cu știința și dexteritatea lor toate produsele în nădușitoarele ateliere și fabrici, — oameni, cari se expun celor mai mari primejdii, ca să mijlocească produsele naturale și artificiale pentru diferite locuri și ținuturi, — oameni, cari prin lucrările lor grele, neplăcute și rău plătite, ajută pe alții să se cultive și să se avânte, pe umerii lor slăbiți, în fruntea societății, — oameni, cari sunt gata să-și dea sângele și viața pentru siguranța patriei și pentru apărarea comorilor, ce ei, în mare parte nu le au... au așteptat cu răsuflarea oprită ziua, în care camera ungară a deputaților va începe pertractarea proiectului de lege, privitor la reforma electorală.

A venit 4 Martie a. c. Proiectul legii electorale a fost luat în desbatere, dar greva proiectată a muncitorilor a rămas. Mulțămită Domnului! Durere însă, »între cetățenii, cari sunt pe o formă fiii patriei, între frații, cari au acelaș Părinte ceresc, și cari își datoresc unul altuia sprijin, și ajutor, și dreptate, și dragoste«, nu s'a coborât și spiritul blând al păcii.

Greva e părăsirea în massă a lucrului din partea muncitorilor cu scopul, ca să-și elupte dela patroni condițiuni mai favorabile de muncă și de plată, ori ca să câștige, ori să li-se lărgească drepturile. Greva, fie generală, fie parțială, e războiul, cu urmări foarte funeste, între muncă și capital, ori între ceice se socotesc fără drepturi și între detentorii puterii statului, în care războiul se periclitează în cea mai mare măsură interesele economice, sociale și politice ale țării. Într'un astfel de război se potențează ura dintre clase. Muncitorii fără lucru, dar și fără cele necesare pentru traiul vieții, petrec zile și săptămâni, ascultând vorbirile agitatorice ale con-

ducătorilor și în amărăciunea lor folosesc de multeori și cea mai mică ocazie pentru distrugerea ordinii publice, răpiți fiind de patimi la crime împotriva averii și a vieții altora. În astfel de împrejurări puterea înarmată a statului se descarcă fără cruțare asupra lor. Sunt greve, cari, deși decurg în o liniște impunătoare, totuși au urmări triste, fiindcă pe lângă daunele, ce le au atât muncitorii, cât și patronii din sistarea lucrului, între acești doi factori se slăbește cinstea și încrederea reciprocă și crește neîntrerupt neliniștea, nemulțămirea și ura. Aceasta stare va dăinui până atunci, până când oamenii nu vor trăi după poruncile lui Dumnezeu, cari se pot reduce la principiul: Fă deaproapelui tău aceea, ce ai dori să-ți facă el, dacă ați avea rolurile schimbate. Când oamenii se vor iubi și se vor trata deopotrivă ca frații, ori de ce neam și condițiune ar fi, când fiecare va fi gata a se jertfi pentru binele altuia, când va domni împărăția dreptății: atunci nu vor mai fi greve și va fi împrăștiată și teama de izbucnirea grevelor. — Să ne rugăm și să lucrăm pentru venirea acestei împărății a dreptății! (șr.)

*

O schimbare în catalogul papilor. Anuarul, pe care-l publică Vaticanul, an de an, despre starea întregii Biserici catolice — sub titlul »Anuario Pontificio« —, anul acesta a început să dea din nou (ca și înainte de 1870) catalogul complet al papilor. Din acest catalog s'au omis, anul acesta pentru întâia dată, cinci papi, despre cari o comisie specială instituită de Piu X a dovedit că nu au loc în acel catalog. Patru dintre ei, și anume Bonifațiu VI. (896), Leo VIII. (963), Bonifațiu VII. (985) și Benedict X. (1058—9) au fost numai pretendenți la tronul pontificiu, respective contrapapi, iar unul, Ioan XVI. (996), nici n'a existat. Greșala s'a făcut din partea biografilor din evul mediu al papilor, cari cetind rău însemnările, ce aveau la dispoziție referitor la episcopii Romei, au numărat între papi și pe aceștia cinci, cari de fapt nici când nu au fost locuitorii lui Hristos. Duchesne și P. Gennochii au insistat încă de mult asupra revizuirii catalogului papilor, ea s'a făcut însă abia acum.

În urma ștergerii celor cinci din catalogul papilor, numărul lor s'a redus cu 5. Așa că, până când Leo XIII figură ca al 263-lea papa, Piu X este numai al 259-lea. (ar.)

Cărți și reviste.

De mult nu ne-a căzut în mână o carte românească, care să umplă un gol atât de simțit în literatura noastră religioasă, ca «*Pocăiții*» păr. Dr. Nicolae Brînzău din Vulcan. Ea ne-a venit, pentru că trebuia să vină, și ne-a venit chiar din Vulcan, pentru că parohul Vulcanilor a avut se vede mai mult simț practic pentru prinderea momentului potrivit, în care trebuia să apară, decât alții cari se vor fi ocupat cu ideea scrierii unei asemenea cărți. Fapt e, că «*Pocăiții*» păr. Brînzău sunt foarte bineveniți și de aceea încă dela început ținem să ne exprimăm credința, că ea nu va spori datoriile, pe cari le va fi putând avea cel ce a scos această carte bună.

«*Pocăiții*» cuprinde o serie (14) de predici, sau «cuvântări bisericești asupra așa numiților pocăiți (advențiști, nazarineni)», cari după cum se accentuează în acest număr și într'un articol deosebit, constituie o mare primejdie religioasă și națională pentru credincioșii ambelor noastre Biserici. În Banat mai ales, unde abia va fi sat, în care să nu fie cunoscută cea mai lătită broșură de propagandă «*Evanghelia și Focul*» a fostului dascăl român Georghiu Slavu, singur preoțimea Bisericii ortodoxe ar putea să spună câte suflute românești au încăput în mrejele acestei secte protestante, care are foarte puțin de a face cu religia lui Hristos. În fața acestor defecționări, cari nu sunt tocmai rare nici între credincioșii Bisericii noastre, cartea păr. Brînzău va fi o puternică armă de apărare în mâinile preoțimii noastre.

Cele 14 predici, compuse cu deosebită considerare a sf. Scripturi, care din partea pocăiților e ținută de singurul izvor al descoperirii, se ocupă în ordine sistematică, de toate punctele esențiale, cari deosebesc secta pocăiților de învățăturile Bisericii creștine. Precum oricine poate să-și dea seamă, aceste puncte privesc chestii importante de-ale teologiei, și de aceea cel ce își ia sarcina de-a lămurii punctul de vedere ortodox, sdrobind argumentele taberei contrare, trebuie să fie un bun teolog. Ei bine, în păr. Brînzău sub acest respect, n'avem nimic de dificultat. Din contră ținem să constatăm, că a atins chestii gingașe de ale teologiei cu rară competență și pricepere. Deosebit se impune acest lucru în cele 44 pagini dela sfârșitul cărții, unde pe două columne ni-se dă paralel mărturisirea de credință a sectei și un scurt dar măduos răspuns, care reprezintă învățătura creștină. Un «indice biblic», în care autorul a adunat (respective transcris din vre-o concordanță) locurile biblice, cari se referesc la învățăturile, ce privesc pe pocăiți, va fi oricui de cel mai bun ajutor în contra pocăiților.

Cartea păr. Brînzău e menită în rândul prim preoțimei, dar până la eșirea vre-unei cărți de acelaș cuprins, scrisă anume pentru popor (eventual chiar în Biblioteca poporală a Asociațiunii), ea va trebui să circule și în mâinile credincioșilor. De

aceea nu putem regretă în deajuns multele greșeli de tipar, cari în câteva locuri sunt de-adreptul jignitoare, și pentru unul, care știe ce vrea să se zică. Dacă mai amintim apoi, că limba este curată, curgătoare, și pe înțelesul poporului, am spus tot aceea, ce am voit să spunem din prilejul apariției acestei cărți.

O recomandăm cu toată căldura. (ar.)

TELEFON.

B. Boereni, D. Cheția și H. Cojocna. În avizul aclus la nrul 5. nu numai am încunoștințat pe restanțierii de pe anul trecut, că începând cu 15 Martie a. c. vom începe să încasăm multele pretenziuni cu încredințare postală (postai megbizás), — ci am avut și o rugare, în care ceream, ca aceia, cari nu ne-au trimis nimic din abonamentul anului crt, să binevoiască a-și achită abonamentul. Acesta e motivul, pentru care am aclus câte un chèque și la exemplarele acelora, cari ne-au solvit pe trecut.

Hajdudorog. Am primit cu mulțămită atât broșura cât și ziarul. Tot mai mult ne convingem, că această cauză a devenit celebră numai prin falsificarea învățătorei Mântuitorului. — În nrul viitor mai multe.

M. Székelytelek. Ați solvit câte 5 cor. în 30/VI 1911, în 22/I, 23/XII 1912 și 10 cor. în 22/III 1913.

C. Micuș. Sunteți în rând și pe anul crt.

I. Valeasasului. Chèque-ul, cu care ne-ați trimis abonamentul, s'a încrucișat cu încredințarea p stală, ce V'am trimis-o noi.

D. Corbu. A fost o mică greșală: exemplarul trimis la G. T. s'a ră-tăcit la C.

S U M A R U L :

Dr. Alexandru Rusu: «Iubilaeum». — **Zenovie Pâclișanu:** Cel dintâiu vlădică românesc ortodox din Ardeal. — **Virgil Pop:** Din vieța religioasă a Banatului. — **Dr. Ioan Ferent:** Patria sfântului apostol Pavel. — **Ioan Isaicu:** Din tainele pocăiților. — **Dr. Ioan Sâmpăleanu:** Intențiunea Romei față de Biserica Românilor din Ungaria (V. Articol final). — **Cronică:** Seminarul din Ungvar (ar.); Martirii credinții catolice din Balcani (m.); N'a izbucnit greva (șr.); O schimbare în catalogul papilor (ar.). — **Cărți și reviste:** Dr. Nicolae Brinzău: Pocăiții (ar.). — **Telefon.**

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.

Proprietar-editor: Membrii redacției.